

تصویر شماره ۱

یادداشتی بر چیدمان "کاترین ویلیس":

تأملی بر "نیایش انار"

دکتر بهرام احمدی

عضو هیأت علمی دانشگاه یزد دانشکده هنر و معماری

پروژه "نیایش انار" در روز ۱۹ آبان ۱۳۹۳ در باغ دولت آباد به صورت "هنر چیدمان" اجرا شد و به نمایش درآمد. از دیدگاه من مراحل اجرایی آن خود پروژه‌ای در خور توجه از نوع "هنر اجرا" و "هنر اتفاق" بود. از عناصر تشکیل دهنده آن قبل از هر چیز باید آب را نام برد که بستری برای دیگر عناصر بود. همچنین در این پروژه، انار جایگاه مهم و حائز اهمیتی داشت، و در کنار آن، عناصر دیگری چون ظرف سفالی و شمع (و جای شمع) و البته عطر [که خود سهم مهمی در مجموعه تشکیل دهنده "فضا" داشت] جای گرفته بودند. لازم به ذکر است که به سبب همین عطر و عناصر موثر در فضا سازی است که نمی‌توان توصیف حسی کاملی از طریق عکس و حتی فیلم به خواننده ارائه نمود.

هنرمند "نیایش انار" خانم "کاترین ویلیس" (Catherine Willis) بود، هنرمند فرانسوی که در "نورماندی" و "پاریس" به فعالیت مشغول است. عموماً با احجام طبیعی مختلف نوع جدیدی از آثار حجمی و مجسمه را ارائه می‌نماید. آخرین اثر وی "چیدمان" مذکور است که در شهر یزد آفریده شد و در هنگام اجرا "نیایش انار" نام گرفت (تصویر شماره ۲ برگرفته از سایت شخصی وی).

بخشی از موسیقی نیز بودند) حلقه می‌زدند؛ و عکس‌العمل هنرمند و اجراگران و مخاطبین را در آن فضا همراه با موسیقی فواره‌های روشن می‌دیدم. در تاریخ هنر یافته‌ایم که "هنر اجرا" محورهای نمایش و تئاتر را جابه‌جا کرد، دیگر قرار نبود تماشاگر فقط کنار «گود» بایستد و بنشیند و از اثر لذت ببرد یا عبرت و پند بگیرد. بلکه خود در «اجرا» به خالق بدل می‌گردد که بخشی از فرآیند خلق اثر برعهده او خواهد بود. با این پس‌زمینه فکری درمی‌یابیم که آنچه دانشجویان انجام دادند و گردشگران در باغ دولت‌آباد به آن پرداختند در بستر همین رویکرد به اثر هنری بود. می‌دانیم که در تحولات و جنبش‌های هنری سال‌های گذشته سبب شده «هنر اجرا» با در هم آویزی هنر و زندگی، از لذت قدیمی خود فاصله گرفت و لذت دیگری را به همراه آورد و آن لذت مشارکت بود. در تاریخ هنر بسترهایی که مسبب پیدایی «هنر اجرا» شدند تنها به تئاتر کلاسیک و آوانگارد ختم نمی‌شوند، جنبش و پیدایش «اجرا» به افراد و مکتب‌هایی چون «مارسل دوشان»^[۴]، «جان کیچ»^[۵]، مجسمه‌سازان می‌نمالیست^[۶]، و ادبیات و فلسفه پست‌مدرنیسم نیز می‌رسد و «اجرا» همه اینها را در خود ترکیب کرد. «نیایش انار» به دلیل تعامل پیوسته‌اش با تماشاگر و اجراگر، درگیری مداومی را با زندگی فراهم ساخت که از شاخصه‌های «هنر اجرا» است. «نیایش انار» به‌عنوان یک پروژه از بستر «هنر اجرا» با بی‌اعتنایی به عرف‌های کلیشه‌ای از دور خارج شده، موضوعی را دست‌مایه قرار داد که جوابگوی نیاز زمانه ما است.

"نیایش انار" به‌عنوان اثری از "هنر معاصر" با ساختارهای صوری در حوزه دریافت‌های بصری و ادراکات روان‌شناختی و نمادین و با تمامی امکانات فرم برای نمایش واقعیت و ایجاد فضاهای انتزاعی سعی کرد نوعی احساس و پیام را عرضه نماید، و تلاش کند به ارتباطی متفاوت دست یابد. "نیایش انار" بر فرضیه «هنر به‌عنوان اندیشه» تکیه داشت. این نگرش مهم‌ترین عنصر جنبش‌های جدید هنری است که با استفاده از مواد، تکنولوژی، محیط، دخالت مخاطب و خصوصیات هنرهای مختلف به ایجاد اثر می‌پردازند. و البته فراموش نکنیم که "نیایش انار" سازگار با ارزش‌های بحث هویت ایرانی و حتی یزدی بود؛ که خود بحث مستقلی را می‌طلبد. خانم «ویلیس» با درک نسبی از این فرهنگ و جغرافیا، با تکیه بر معنا و مفهوم و با استفاده از انار و آب و شمع و ظرف آماده و موجود، و با توجه به محیط و فضای منحصر به فرد باغ دولت‌آباد و با درهم آمیختن صدا (فواره و صدای عادی در فضا) و عطر (که انتخابی هوشمندانه بود) و با به‌کارگیری دخالت فرد حاضر (به صورت توافق و هم‌اتفاقی، چه دخالت‌گر چه تماشاگر) شرایطی فراهم نمود و حسی را منتقل کرد که می‌توان دریافت نمود ولی به راحتی نمی‌توان توصیف کرد.

4-Marcel Duchamp(1887-1968)

5-John Cage(1912-1992)

۶- ساده‌گرایی، مینی‌مالیسم (Minimalism)؛ کمیته‌گرایی، هنر کمیته یک مکتب هنری است که اساس آثار و بیان خود را بر پایه سادگی بیان و روش‌های ساده و خالی از پیچیدگی معمول فلسفی و یا شبه‌فلسفی بیان گذاشته است.

تصویر شماره ۲: منبع عکس: www.catherinewillis.com

پروژه "نیایش انار" آنگاه که اجرا شد اثری در قلمرو "هنر چیدمان" بود و مراحل و پروسه انجام آن، پروژه‌ای از نوع "هنر اجرا" و "هنر اتفاق". "هنر اجرا" و "هنر اتفاق" هر دو خود را با رابطه جسمی، احساسی و فضایی بازیگر (اجراگر) و تماشاگر مشغول می‌کنند و دلالت‌های متن را از دست می‌دهند.^[۱] هر دو شیوه هنری خواهان مشارکت تماشاگر و کنش‌های متقابل وی هستند. بنابراین هم در "هنر اجرا" (پرفورمنس)^[۲] و هم در "هنر اتفاق" (هپنینگ)^[۳]، اهمیت بر حضور و عمل در واقعیت است؛ هر دو مخاطبین را با جذابیت‌های خود فرا می‌خوانند تا به نوعی مشارکت دست یابند. و نیز می‌دانیم "پرفورمنس آرت" یا "هنر اجرا" هنریست که می‌تواند از پیش نوشته شده یا فی‌البداهه، تصادفی یا کاملاً هماهنگ شده باشد. پروژه "نیایش انار" از همین نوع بود، یعنی بخشی از پیش تعیین شده و بخشی فی‌البداهه بود، لذا دارای قابلیت‌های "پرفورمنس" و "هنر اتفاق" بود. یادآوری می‌کنم که من مراحل مقدماتی این پروژه را بخش اصلی پروژه قلمداد نمودم. و در این راستا چنانچه تعریف جدیدی از نمایش و تأثر داشته باشیم بهتر اثر وی را درک می‌کنیم.

من مایلم هنرمند و اجراکنندگان (دانشجویان رشته نقاشی) و مخاطبین (بازدیدکنندگان) را هم بخشی از کار بدانم، چون حین اجرا می‌دیدم که انارها در آب انداخته می‌شد و گرد فواره‌ها (که

۱- علیزاد، علی‌اکبر؛ (۱۳۸۳) رویکردهایی به نظریه‌ی اجرا؛ تهران: انتشارات ماکان؛ ص ۲۳.

۲- هنر اجرایی (Performance Art)؛ بیان محتوا ارائه یک مفهوم با اجرای مراسم.

۳- هنر اتفاقی (Happening Art)؛ ایجاد مفهوم به وسیله یک اتفاق در محیط و نتایج آن.

تصویر شماره ۳

گر مسیر رشد می‌کند. درخت انار در سخت‌ترین شرایط آب و هوایی هم رشد می‌کند و توقع غذایی اندکی دارد. کلمه انار در کتاب مقدس آمده و اغلب نماد حاصل‌خیزی است و در تاریخ اساطیر از آن نام برده شده است. به روایتی، زرتشت دانه‌های انار را به اسفندیار پسر گشتاسب داد و او را رویین تن کرد. انار یکی از نشانه‌های آفرینش است و از نشانه‌ها و آیات الهی است نشانه‌ایی که در عین سادگی ظاهری خود، جهانی باشکوه را با نظمی پیچیده به نمایش می‌گذارند. در قرآن کریم هم در سوره انعام و الرحمن اشاراتی به این میوه بهشتی شده است.^[۷]

آداب و رسوم فراوانی هم وجود دارد که انار در آن نقش مهمی ایفا می‌کند. انار و دلبستگی به آن از دیرباز تاکنون در زبان فارسی جایگاه ممتازی داشته است. از گل آن با نام‌هایی همچون "گل پارسی"، "گلنار" یا "گلنار فارسی" نام برده‌اند. گاه نیز آن را "گل صد برگ" یا "هزاره" نامیده‌اند که به معنی گل درشت "پُر پُر" یا "پُر برگ" می‌باشد. در موسیقی و ترانه‌ها و در ادبیات عامه و فولکلور هم شنیده‌ایم که چهره شرمسار و پرافروخته و گل انداخته را به انار و گل انار تشبیه کرده‌اند. علاوه بر همه این نشانه‌های فرهنگی و اسطوره‌ای و ادبی، از نظر طبیعی نیز انار نه تنها میوه مغذی است، بلکه دارای گل و بوستی و ریشه و ساقه‌ای است که از قدیم در پزشکی به‌عنوان دارو و در صنعت دباغی و رنگ‌سازی مورد استفاده بوده است. کافی است که حوصله جستجو داشته باشیم و در کتب و اینترنت تأمل و جستجویی کنیم و در وصف انار در فرهنگ ایرانی و هم در فرهنگ‌های دیگر مطالب بسیاری را بیابیم اما به همین جا بسنده می‌کنم و همین مقدار

۷- در توصیف انار به تحقیق یکی از دانشجویان ارشد رشته نقاشی خانم "سعیده زمانی" توجه داشتم.

اما قدری از اثر و پروژه تمام شده بگوییم و عناصر آن را بهتر بشناسیم. قبل از پرداختن به عناصر جمع شده ابتدا باید از باغ دولت‌آباد به‌عنوان اصلی‌ترین عنصر و بستر این پروژه سخن گفت. در این پروژه اگر از باغ دولت‌آباد سخنی به میان نیاید، ظلم بزرگی به خود پروژه شده است. باغ دولت‌آباد در سال ۱۱۶۰ هجری قمری در ارتفاع گردید با بلندترین بادگیر خشتی شناخته شده در جهان به ارتفاع ۳۳/۸ متر. این باغ با آب قنات سیراب می‌شده است، قناتی به قدمت بیش از ۲۰۰ سال که از احداث پنج رشته قنات تشکیل شده بود و از ارتفاعات مهریز سرچشمه می‌گرفته و پس از مشروب کردن بخشی از زمین‌های مهریز و به کار انداختن چند آسیاب آبی و طی بیش از ۵۰ کیلومتر به یزد رسیده و باغ دولت‌آباد را آبیاری می‌کرده است (این باغ در حال حاضر توسط چاه نیمه عمیق مجاور آبیاری می‌شود). می‌توان بهتر و بیشتر این مکان را شناخت اما بنا را بر خلاصه‌گویی گذاشته‌ایم و به همین بسنده می‌کنیم و اما در ادامه: گفتیم از عناصر بارز پروژه، آب بود و انار، باید و لازم است که این عناصر را بهتر بشناسیم که اگر خانم "ویللیس" می‌داند و می‌دانست که باید دست مریزاد گفت و اگر از عمق مفاهیم آن آگاه نبوده، اکنون می‌تواند به خود ببالد.

انبار

در اسطوره‌های ایرانی انار میوه‌ای معجزه‌گر و مقدس است. میوه انار نزد قدیمیان سمبل تولید مثل و عشق شمرده می‌شد. انار در فرهنگ ایرانی تقدیس شده و دانه‌های درون آن یادآور نعمت و فراوانی و باروری بوده است. و جالب اینکه نخستین محل رویش انار ایران بوده است و به‌عنوان جواهر زمستانی در آب و هوای

بود و جوی آبی گرد آن‌ها جاری بود و چه خوب شد که بنا به رنگ خاک بود و پنجره گره چینی رنگی آنجا بود و... البته اینها همیشه بودند اما من نمی‌دیم و چه خوب شد که خانم "کاترین ویلیس" آمد و بود و شرایطی فراهم نمود تا "چشم‌ها را بشویم" و "جور دیگری ببینیم". ■

تصویر شماره ۴

تصویر شماره ۵

کافی است که تأکیدی بر هویت ایرانی این پروژه شده باشد. و ای کاش انارها در کاسه‌های سفالین بود و نه در کنار آن "انار درکاسه آب نماد زمین و چرخش آن است" که در شب یلدا استفاده می‌شده است.

آب

در ایران باستان آب مقدس به شمار می‌رفته و به عقیده زردشتیان پس از آتش، مقدس‌ترین عنصر است. آب دومین آفریده از آفریدگان هفت‌گانه‌ای است که اورمزد خلق کرده^[۸] بنا بر عقیده‌ای، همه خلقت در اصل به صورت قطره آبی بود و بنا بر نظر دیگری، اصل همه آفریدگان از آب بود بجز تخمه مردمان و چارپایان مفید که از آتش است^[۹]. در فرهنگ اسلامی نیز آب جایگاه مهمی دارد، در قرآن و حدیث و فقه و به‌طور کلی در متون اسلامی، آب، با اهمیت فراوان تلقی شده، و درباره این اکسیر زندگی، سخن بسیار، و آثار و احکام و آداب بی‌شمار آمده است. از جمله کافی است اشاره کنیم که: آب مایه حیات جنبندگان و نباتات است، و این یکی از معانی آیه: «و جعلنا من الماء کلّ شیء حیّ (سوره انبیاء/۳۰)» است.^[۱۰]

باید از شمع و ظروف سفالی و عطر و حرکت و ترکیب هم صحبت کرد و جهت کامل شدن این بخش از گفتار باید به ابعاد حوض اول و حوض دوم که در یک مسافت طولانی چشم را همراه خود می‌برد و چشم‌انداز مناسبی را فراهم می‌کرد و در راستای تحقق هر چه مناسب‌تر پروژه بود صحبت نمود. و نیز به پنجره گره چینی با شیشه‌های رنگی و حجم معماری که در پس‌زمینه و در "مشرّب" پروژه قرار داشت اشاره کرد و از رنگ خاک سخن گفت؛ و بادگیر بلند دولت‌آباد را هرگز نباید نادیده گرفت. اینها همه و همه، فضای مناسبی را فراهم می‌ساخت تا با عناصر مختلف "نیایش انار" و از جمله "عود" مورد استفاده خانم "ویلیس" هماهنگ شوند. از عناصر و موارد قابل توجه پروژه وی و البته اغلب آثار او توجه و استفاده از "عود" و عطر است. و می‌خواهم اعتراف کنم که اگر من هنرمند و خالق اثر "نیایش انار" بودم با وجود ادعایی که بر آشنایی با این‌گونه هنرها و پروژه‌ها دارم به احتمال زیاد این عطر را فراموش می‌کردم.

اگر بخواهم از این فرصت استفاده کنم و برخاسته از حس معلمی نکته‌ای بگویم باید اشاره کنم که نیازی نیست که به ابزار و وسایل عجیب و نادر فکر نمود اما نیاز است که با دقت به اطراف نگریند و انتخات نمود و این دقت و انتخاب را در پروژه خانم "ویلیس" می‌توان دید. البته نباید فراموش کرد که خانم "ویلیس"، در اجرای پروژه خود از مساعدت و همراهی دانشجویان رشته نقاشی دانشکده هنر برخوردار بود، ضمن تأکید به توانایی خود هنرمند خانم "کاترین ویلیس"، که بچه‌های نقاشی بودند و مسئولین یاری دادند و چه فرصت خوبی که باغ دولت‌آباد با همه قابلیت‌هایش بود؛ چه خوب شد که آب حوض‌ها زلال

۸- بندهش، به کوشش انکلساریا، بهمنی، (۱۹۰۸)؛ فصل اول، بند ۵۴، فصل اول الف، بند ۷ و ۴.

۹- همان، بند ۳.

۱۰- طبرسی سه معنی برای این آیه «و جعلنا من الماء کلّ شیء حیّ» ذکر کرده است: ۱- با آب باران هر چیز زنده‌ای را حیات بخشیدیم. و این را اصح دانسته است. ۲- هر جانوری را از آب نطفه آفریدیم. ۳- در آب، حیات هر ذی روح و نمو هر نموکننده را قرار دادیم، پس حیوانات، نباتات و اشجار را شامل می‌شود. (مجمع البیان ج ۴ ص ۴۵).

Arnaud Lapiere

Born in 1978, Paris

he participates in events related to design and galleries exhibitions, and turns his activity towards the interior design. The Ring Installation: "Ring" invites the visitor to play with the installation and space on two levels: The very first approach would be more related to experience a change in the urban areas: as a temporal kinetics.

The facets of each cube reflect the place and reconstruct a paradigm that breaks the reading of the course. Ring works at this stage as a visual intrusion, an acceleration that changes the perception of the visited place. In a second step, the installation proposes to get inside, to see his own image multiplied to infinity, which collides with urban detail.

آرنورد لاپیر ترجمه: هما همایونی

متولد ۱۹۷۸، پاریس

او در اتفاقاتی شرکت می‌کند که وابسته به طراحی و نمایش گالری‌ها دارد، و فعالیت‌هایش به سوی طراحی داخلی می‌رود. چیدمان حلقه: حلقه بازدیدکننده را به بازی با نصب و راه‌اندازی و فضای در دو سطح دعوت می‌کند. روش اول بیشتر مربوط به تجربه یک تغییر در مناطق شهری: به عنوان یک روند زمانی خواهد بود. ابعاد هر مکعب منعکس محل و بازسازی یک الگویی است که جریان و مسیر را می‌شکند. حلقه در این مرحله به عنوان یک نفوذ بصری، شتاب که تغییر درک از محل بازدید است؛ کار می‌کند. در گام دوم، چیدمان به داخل راهنمایی می‌کند، برای دیدن تصویر خود، ضرب تابی نهایت که با جزئیات شهری برخوردار است، در حال حاضر مکان در خارج از زمان و خارج از فضاییت، در پارگی کل با اصل خارج؛ می‌باشد.

